

Vadå pengar?

– ett arbetsmaterial för förskola och skola

Det här arbetsmaterialet innehåller tre delar

- Teoretisk koppling
- Planera och genomföra
- Material att skriva ut

Kom ihåg att ni som pedagoger är de som känner er barngrupp bäst och vet vilka processer ni befinner er i. Se därför detta material som inspiration och gör Anpassningar efter hur arbetet växer med just er barngrupp.

Bakom detta arbetsmaterial står:

Författare Lina Jakobsson, linajakobssonforfattare@gmail.com

Illustratör Anna-Paulina Räisänen, anna.raisanen82@gmail.com

Som rådgivare till arbetsmaterialet har vi använt oss av Benita Berg, universitetslektor i didaktik, Mälardalens universitet

Teoretisk koppling

Pengar – ett arbetsområde för förskolebarn?

Pengar blir genom digitala betalningssystem ett alltmer abstrakt begrepp och svårare för barn att förstå. Pengar är i stor utsträckning inte längre något fysiskt att ta på utan något symboliskt som finns i cyberrymden. Även om det fortfarande finns sedlar och mynt, så används de i allt mindre utsträckning och blir lätt något åtskilt från de verkliga inköpen.

Finansiell literacitet handlar om förmågan att förstå, tolka och fatta bra ekonomiska beslut. All forskning pekar på att det är viktigt att utveckla denna förmåga tidigt, redan i förskoleåldern.

Finansiell literacitet kan delas upp i åtta områden:

- Tal – till exempel antal, mer-mindre, summa
- Tid – till exempel hur länge pengarna ska räcka, att spara till något
- Pengar och inkomst – till exempel mynt, sedlar, betalkort och att tjäna pengar
- Marknad och byteshandel – till exempel kostnader och tillgång
- Institutioner – till exempel banker och affärer
- Val – de olika ekonomiska val vi gör
- Sociala värden – till exempel samhällsnytta och gåvor
- Vanor och beteenden – vilka vanor och beteenden vi har när vi handlar och sparar

För förskolebarn kan det handla om att förstå vad pengar är och vad de har för värde, för att de på sikt ska kunna fatta ansvarsfulla ekonomiska beslut. Det kan också handla om matematiska förmågor som att räkna pengarna och förstå vad de ska räcka till. Det kan handla om språkliga begrepp för att kunna förstå innebörden av att handla och betala, vad som är billigt och dyrt eller vad det betyder att spara eller slösa. Det kan också handla om medmänsklighet, en förståelse för att alla inte har samma tillgångar och att vi behöver hjälpas åt för att alla ska få det bra.

Ekonomisk hållbarhet är en av aspekterna inom begreppet Hållbar utveckling. Det är ett bredare begrepp än finansiell literacitet som även innefattar hur vi sparar på jordens resurser genom till exempel källsortering, återbruk och återhållsam konsumtion. Ekonomisk hållbarhet ska integreras med social hållbarhet och ekologisk hållbarhet för att tillsammans sträva efter en utveckling för ett hållbart samhälle.

I förskolans läroplan står att *”Utbildningen ska genomföras i demokratiska former och lägga grunden till ett växande intresse och ansvar hos barnen för att aktivt delta i samhället och för en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig. Både ett långsiktigt och globalt framtidsperspektiv ska synliggöras i utbildningen.”*

Mer om ekonomisk hållbarhet och finansiell literacitet i förskolan finns att läsa i projektrapporten [”Förskolebarns matematiska förståelse och bekantskap med hållbar finansiell utveckling”](#).

Omvärldsupplevelser genom litteratur och samtal

De upplevelser och erfarenheter som barnet bär med sig i sin "ryggsäck" lägger grunden till att skapa förståelse för omvärlden. Vissa barn har en stor ryggsäck med mycket packning medan andra barns ryggsäckar är lätt packade. Oavsett hur mycket packning den har, så är det i samspelet med andra som nya lärdomar och kunskaper tar plats.

Att läsa böcker är ett sätt att skapa nya erfarenheter. Genom bokens värld får vi dela någon annans upplevelse och göra den till en del av vår egen. Om vi dessutom samtalar och reflekterar kring det vi läser, så får vi del av innehållet i varandras ryggsäckar och kan tillsammans skapa nya erfarenheter.

Föreställningsförmåga handlar om att lämna det som är här och nu och föreställa sig något annat. Det kan vara att gå in i en lekroll, att förstå någon annans känslor eller att ställa hypoteser och tänka ut vad som ska hända om vi gör på det ena eller andra sättet. Ju fler erfarenheter vi har desto lättare är det att föreställa sig något som inte är här och nu. Högläsning kan ge samma effekt som andra erfarenheter och hjälper därför till att utveckla föreställningsförmågan.

Eftersom många barn idag har liten erfarenhet av pengar, hur de används och dess värde, så kan en skönlitterär bok om vardaglig ekonomi vara ett sätt ge denna erfarenhet.

Läroplan för förskolan – Lpfö 18

Utbildningen ska ta tillvara barnens egna erfarenheter, behov och det de visar intresse för. Men barnen ska också kontinuerligt utmanas vidare utifrån läroplanen genom att inspireras till nya upptäckter och kunskaper.

Barnen lär sig genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande men också genom att iaktta, samtala och reflektera.

Barnen ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter.

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla

- förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till etiska dilemman och livsfrågor i vardagen
- ett växande ansvar och intresse för hållbar utveckling och att aktivt delta i samhället.,
- förståelse för rum, tid och form, och grundläggande egenskaper hos mängder, mönster, antal, ordning, tal, mätning och förändring, samt att resonera matematiskt om detta,
- förmåga att urskilja, uttrycka, undersöka och använda matematiska begrepp och samband mellan begrepp
- intresse för berättelser, bilder och texter i olika medier, såväl digitala som andra, samt sin förmåga att använda sig av, tolka, ifrågasätta och samtala om dessa,
- ett nyanserat talspråk och ordförråd samt förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra i olika sammanhang och med skilda syften

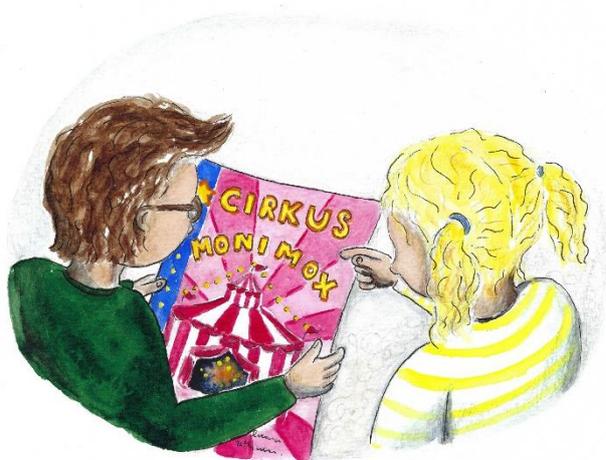
Text hämtad ur Läroplan för förskolan, Lpfö 18

Planera och genomföra

Att läsa en bok kan göras på många olika sätt och med skilda syften. Ibland är det känslan att få försvinna bort i en annan värld som är den viktigaste. En annan gång är det dialogen runt boken som vi lägger störst vikt vid. Olika delar är viktiga och det ena ska inte utesluta det andra. I det här stödmaterialet ligger fokus på det som kallas *dialogisk högläsning*. Den kännetecknas av dialogen mellan de som deltar i läsningen. Dialogen påbörjas redan innan boken öppnas, fortsätter under läsningens gång och följs av vidare samtal efter läsningen.

Att bli en läsare innebär inte endast att kunna koda av bokstäver utan den stora utmaningen ligger i att kunna tolka, dra slutsatser och göra kopplingar till annat man vet om världen i andra sammanhang. Den dialogiska läsningen är viktig för att utveckla dessa förmågor. Genom dialogen får vi dela varandras tolkningar och får stöd i att sätta upplevelsen i relation till andra erfarenheter. Pedagogerna ställer öppna frågor och är en tänkande förebild som sätter ord på sina egna tankar.

Formulera gärna om frågorna som finns i materialet så att du börjar med "Jag undrar..." Den formuleringen öppnar upp för att det inte finns något rätt eller fel, utan att vi alla kan tänka olika, vilket är en viktig utgångspunkt i en dialog.

Finansiell literacitet med utgångspunkt i boken

Finansiell literacitet kan som beskrivits tidigare delas upp i åtta områden. Dessa områden kan kopplas till bokens innehåll och för vidare arbete:

Tal – My och Ruben räknar dagar och pengar. De får hjälp att räkna biljettpriset gånger två, antal burkar som behövs och hur mycket pengar de har samlat. Kan ni räkna ut kostnader för varor som ni säljer i leken?

Tid – Tidsperspektivet som finns i boken är hur många dagar det är kvar till cirkusen kommer och de behöver ha samlat ihop pengarna till biljetter.

Pengar och inkomst – Vad är pengar? Det är den fråga som My och Ruben undersöker. Den kan direkt kopplas till det området pengar och inkomst. Hur är det egentligen med betalkort, pantburkar, tändar och pantkvitton? Är det pengar?

Marknad och byteshandel – Hit kan vi koppla priset på biljetten liksom vad man kan tjäna på att utföra olika tjänster i My och Rubens hjälpklubb. Varför är vissa saker dyrare och andra billigare? Vad är det som avgör värdet? Även pantburkarna och pantkvittot kan ses som bytesvaror.

Institutioner – Det är i affären pengarna finns, säger My. Affären är en institution som hanterar pengar. Förutom att handla kan man växla in pantburkar. Det är den institution som My och Ruben känner till.

Förberedelser

Om man planerar att ha dialog kring en bok så är det viktigt att ha läst igenom den själv innan. Du är den som har kunskap om din barngrupp och bäst vet vilken stöttning de kan behöva för att ta till sig berättelsen. Ett sätt att skapa stöttning är att ta fram konkret material. Det kan t ex vara lekpengar, biljetter eller kanske en kulram för att räkna pengarna. Ett annat sätt kan vara att använda symbolbilder som samtalsstöd. Kanske har ni barn med annat förstaspråk än svenska. Då kan det vara bra att översätta några centrala begrepp ur berättelsen. Dessa begrepp kan också behöva konkretiseras innan, även om man inte har ett annat förstaspråk.

Några centrala begrepp som finns i berättelsen är: pengar, betala, billigt, dyrt, lön, kostnad, pris, tjäna (pengar), hjälpas åt, reklam och cirkus.

Nedan följer flera förslag på hur man kan arbeta med förförståelse, läsförståelse och vidare förståelse. Välj ut de delar som passar er. Det är inte meningen att man ska göra allt på en gång, då kan det i stället bli svårt att ta till sig berättelsen som helhet.

Om barngruppen inte är van vid den här typen av frågor, får du i stället vara en tänkande förebild och sätta ord på dina tankar. Det kan hjälpa barnen att komma i gång.

Ekonomiska val – Det här handlar om vad de tillgångar vi har ska räcka till, hur vi prioriterar. My och Ruben har en tydlig plan för vad de ska ha sina pengar till. Samtidigt gör de ett val att inte leta fler pantburkar. Doris mat fick en högre prioritet. De tjänar också ihop mer pengar än vad de behöver till biljetterna. Vad de gör för resten lämnas som en öppen fråga.

Sociala värden – I samhället behöver vi alla hjälpas åt och ta hand om varandra. På samma sätt som My och Ruben inte vill ta Doris jobb, eftersom hon behöver det mer än dem, så hjälper Samira dem att förstå hur man kan tjäna pengar. Att vi har pant på burkar är ett sätt att hjälpas åt med att ta hand om naturen. Även hjälpklubben har ett socialt värde där de som behöver hjälp kan få det.

Vanor och beteenden – Till det här området kan vi koppla vanan att ta hand om skräp, för att återbruka och skapa nytt. Det är också en vana att panta burkar.

Förförståelse

För att skapa så bra förutsättningar som möjligt behöver man ladda boken med nyfikenhet och sätta den i ett sammanhang. Dela med dig av ditt intresse och engagemang. Det smittar av sig. Att ge ledtrådar och göra gissningar är också ett sätt att ladda boken med nyfikenhet.

Ett sätt att skapa förförståelse är att samtala om omslaget. Titta på det tillsammans och samtala om någon eller några av dessa frågor. Formulera de gärna så att du börjar med "Jag undrar..."

- Vad ser ni? Vad händer i bilden?
- Vilka tror ni människorna är? Vad tänker och känner de?
- Vilka djur finns i bilden? Vilka är de? Vad tänker och känner de?
- Vad står det på affischen som ligger på marken?
- Läs titeln. Vad är pengar? Varför tror ni att boken heter så?
- Var finns det pengar? Finns det pengar i bilden?
- Vad tror ni kommer hända i boken?

Baksidestexten är också en hjälp för att skapa förförståelse. Läs den tillsammans och samtala om någon eller några av dessa frågor:

- Vilka är My och Ruben?
- Vad kan byggskatte vara för något?
- Vad är en reklamaffisch?
- Vad är en cirkus?
- Vad innebär att det kostar pengar? Var och hur kan man få pengar?
- Hur tror ni My och Ruben kan göra för att få pengar till cirkusbiljetter?

Ytterligare ett sätt att skapa förförståelse och ladda boken med nyfikenhet, är att tjuvkika på en bild. Välj ett uppslag att titta på innan ni börjar läsa och gissa tillsammans vad som händer. Det här kan också vara ett sätt att i förväg få ge barnen förståelse för begrepp innan man börjar läsa.

- Vad ser vi i bilden? - Här övar vi på ord och begrepp.
- Vad tror vi? - Här övar vi på föreställningar, upptäckter och förförståelse.
- Vad ser vi inte? - Här övar vi på att förstå vad som påverkar bilden trots att det inte syns samt på att dra slutsatser.

Läsförståelse

Genom att föra dialog kring det vi läser stöttar vi barnens läsförståelse. Läsförståelse handlar inte om att kunna avkoda orden utan om att förstå innehållet och kunna göra tolkningar. Vissa barn är vana läsare och kan lättare göra kopplingar och dra slutsatser. Genom den dialogiska läsningen möts barnens olika referenser och alla får tillsammans en bredare förståelse. Frågorna nedan är förslag för att använda till att skapa dialog. Att samtala om allt kan bli för mycket, vilket gör att berättelsen tappar sitt flyt. Välj de frågor som passar er bäst och utgå från det som intresserar barnen.

Kom ihåg att i dialogen finns inga rätta eller felaktiga svar.

Allmänna frågor som passar när som helst:

- Vad ser vi i bilden? Vad tror vi? Vad ser vi inte?
- Hur tror ni att "x" känner?
- Vad är det som händer här?

Uppslag 2:

- Vad tror ni My och Ruben tänker?
- Vad är pengar?
- Hur tänker ni, hur kan man samla ihop pengar?

Uppslag 4:

- Tror ni Doris kan köpa en smörgås för sina burkar?
- Tror ni hon skulle vilja köpa något mer?

Uppslag 7:

- Vet ni några fler saker man kan jobba med för att få lön?
- Finns det fler jobb som My och Ruben skulle kunna göra?

Uppslag 9:

- Vad är ni bra på?
- Varför tror ni att Ruben inte ville samla burkar och flaskor?
- Vad kan en hjälpklubb vara?

Uppslag 11:

- Vad är billigt? Vad är dyrt?
- Hur kommer det sig att 10 kronor var lagom för hundpassning med billigt för att vattna blommorna?
- Hur kan man veta om något är dyrt eller billigt?

Efter att boken är läst:

- Var det något i boken som du/ni tyckte särskilt mycket om?
- Var det något som du/ni inte tyckte om?
- Brukar du/ni följa med och handla? Var kan man handla någonstans?
- Hur ser pengar ut? Hur kan man veta vad de är värd?
- Vilken känsla får du/ni av boken?
- Finns det något ni skulle vilja veta mer om?

Vidare förståelse

Genom att arbeta vidare med boken på fler sätt efter läsningen hjälper vi barnen att fördjupa sina kunskaper. Erfarenheterna från boken får användas i fler sammanhang och i samspel med andra barn. Upplevelserna får studsa mellan läsning, lek och aktiviteter. Genom det skapas förutsättningar för reflektion och ett lärande som stannar kvar. Låt barnens nyfikenhet styra er vidare.

Här kommer några förslag för hur man kan arbeta vidare.

Affärslek

Låt barnen leka med pengar och andra betalfunktioner i någon form av affärslek. Leken kan göras på många olika sätt. Det centrala är att vi betalar för någon form av varor. Det kan vara en matvaruaffär men lika gärna ett café, en korvkiosk eller en cirkus där vi kan köpa biljetter eller popcorn. Utgå från barnens intressen och forma en miljö där ni kan betala.

Med utgångspunkt i finansiell literacitet kan aktiviteten direkt kopplas till *tal* och matematik, till *pengar*, till *marknad* och *byteshandel* samt till *institutioner*.

Tips på material: lekpengar i olika valörer, betalkort, qr-kod till swisch, kulram, miniräknare, kassaskrin, plånböcker, shoppingkassar.

Cirkus

Skapa en egen cirkus och lek tillsammans. Vad är en cirkus och vilka roller finns där? Låt barnens tankar om cirkus vara det som avgör vad er cirkus blir. Det kan till exempel behövas clowner, lindansare, jonglörer, cirkusdirektör, ljud- och ljus tekniker, publik och biljettförsäljare.

Undersök olika yrkesroller. Vilka yrkesroller känner barnen till? Fördjupa er i några, läs böcker, gör studiebesök och skapa lekmiljöer där dessa kan få finnas.

Med utgångspunkt i finansiell literacitet kan, beroende på vilken riktning ni tar, aktiviteten kopplas till *marknad* och *byteshandel* eller *sociala värden*. Det kan också handla om *tal* och om *pengar*.

Välgörenhet

Engagera er i ett välgörenhetsprojekt för att hjälpa andra. Kanske finns det någon lokal förening som stöttar utsatta familjer, men det kan också vara genom till exempel Rädda barnen, Röda korset, Stadsmissionen, Plan International eller WWF. Hur kan vi hjälpa någon annan? Det behöver inte vara något stort som handlar om att samla in massor av pengar, utan det kan lika gärna handla om en utställning med eget skapande för att öka medvetenheten eller att stanna till hos uteliggaren runt hörnet för ett samtal.

Den här aktiviteten kan kopplas till hållbar utveckling utifrån alla perspektiven, social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Utifrån finansiell literacitet kan den kopplas till sociala värden. Om ni hamnar i att samla pengar kan det också handla om *tal, tid, pengar* och *val*.

Egna berättelser

Gör om berättelsen och berätta ur ett annat perspektiv. Hur skulle bokens berättelse bli om det var Doris som berättade den? Eller om katten och skatan var huvudpersoner? Vilka är de? Vad tänker och känner de? Vad är det som händer i den berättelsen? Om ni vill kan ni skriva ut bilderna som finns bland arbetsmaterialet för att ha som berättarstöd.

Följdfrågor

Att arbeta utifrån frågeställningar är ett sätt att låta barn undersöka och forma kunskap tillsammans. Beroende på vilket syfte vi vill komma åt kan frågeställningarna vinklas mot till exempel matematiska resonemang eller samhällsfrågor. Exempel på frågor att arbeta vidare med:

- Hur kan man veta vad pengarna räcker till?
- Hur mycket kostar det?
- Hur kan vi hjälpa den som inte har några pengar?
- Vad skulle hända om det inte fanns några pengar?
- Vad är skräp?

Arbetsmaterial att skriva ut

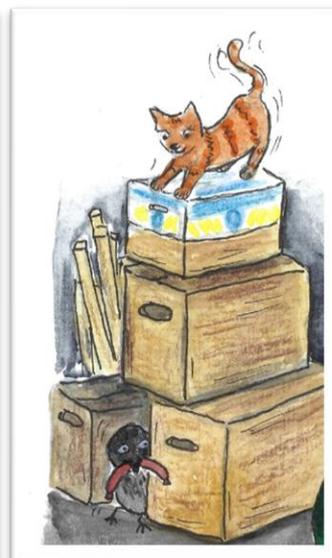
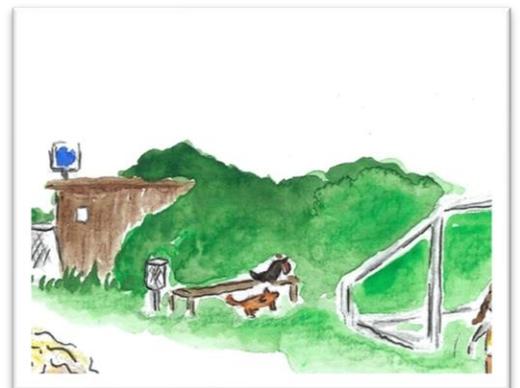
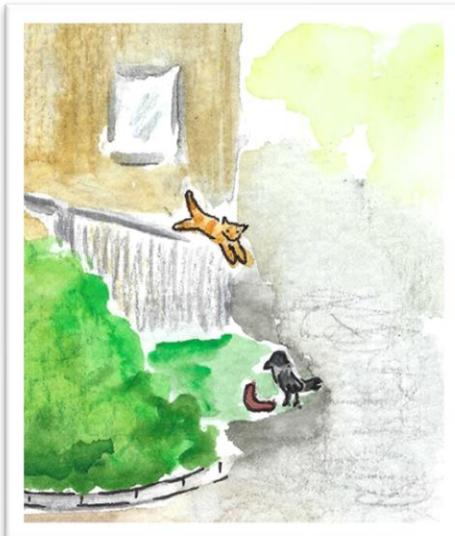
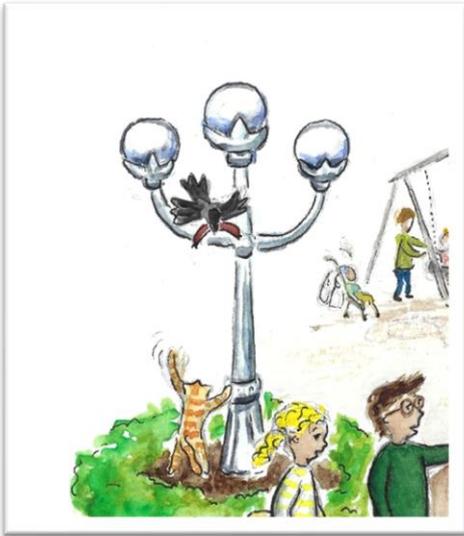
Här kan ni hitta:

- Berättarbilder: Katten och skatan
- Bildstödscharta
- Cirkusbiljetter
- Färgläggningsbilder
- Lekpengar och kort

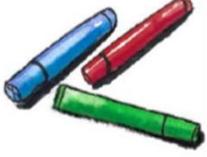
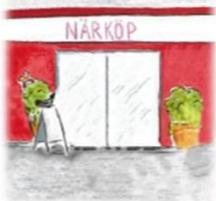

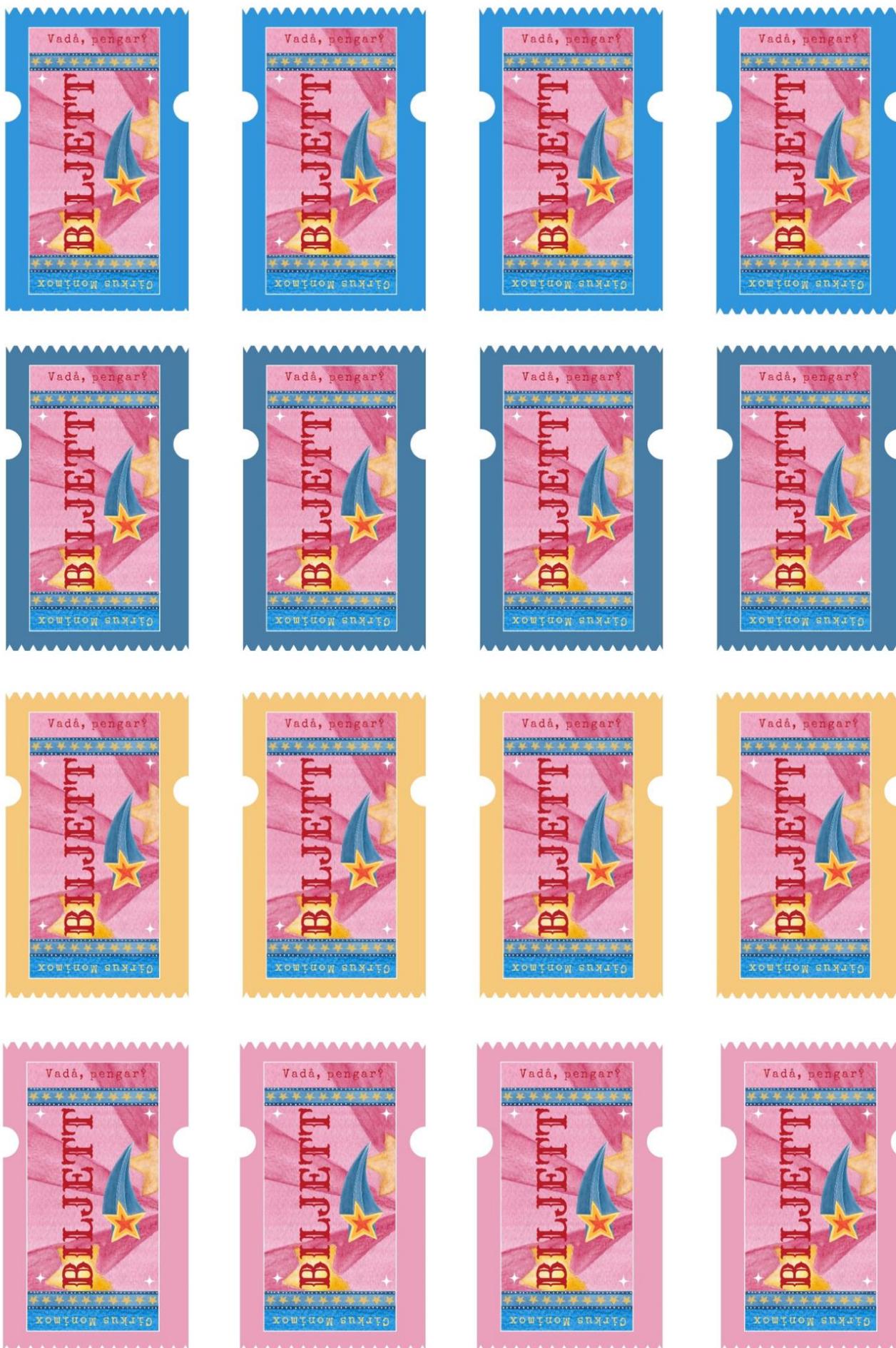
Berättarbilder: Katten och skatan

Titta gärna i boken först och se om ni kan hitta katten och skatan.
Dessa bilder kan användas som ett stöd för att skapa en egen berättelse.

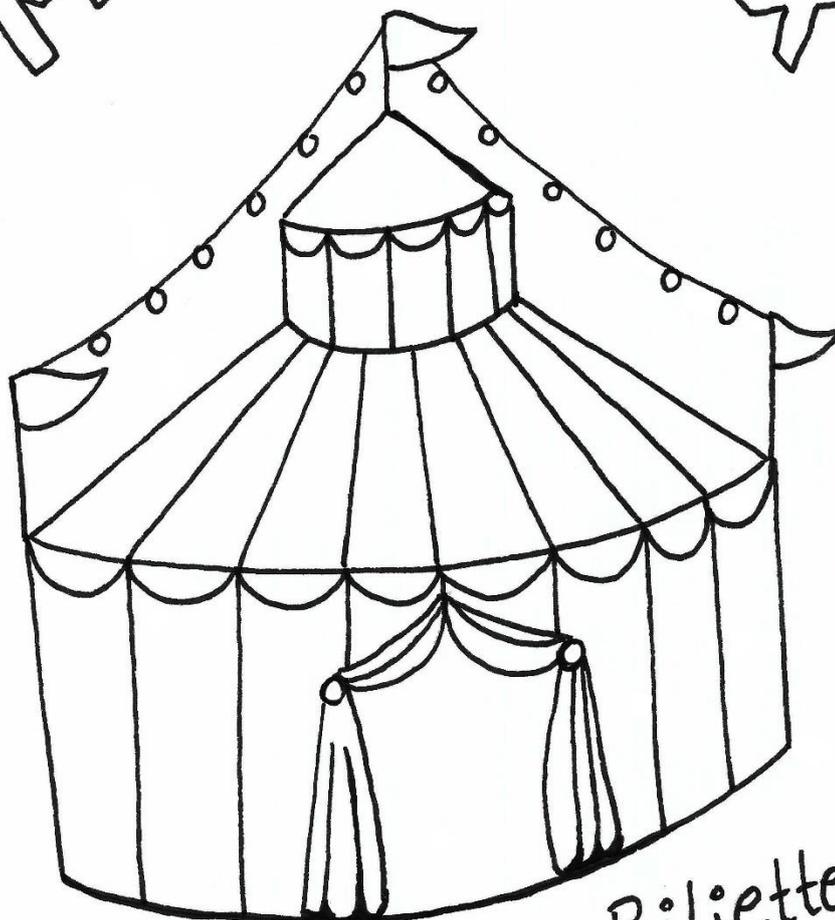
Bildstödkarta

Doris	Tonåringar	My	Ruben	Janne	Flicka med boll
Samira	Man med barn	Mynt	Plastkort	Kartongbit	Pantburk
Pennor	Reklamaffisch	Cirkus	Påse	Skräp	Biljett
Tand	Ask	Pengar	Sedlar	Affär	Pantkvitto

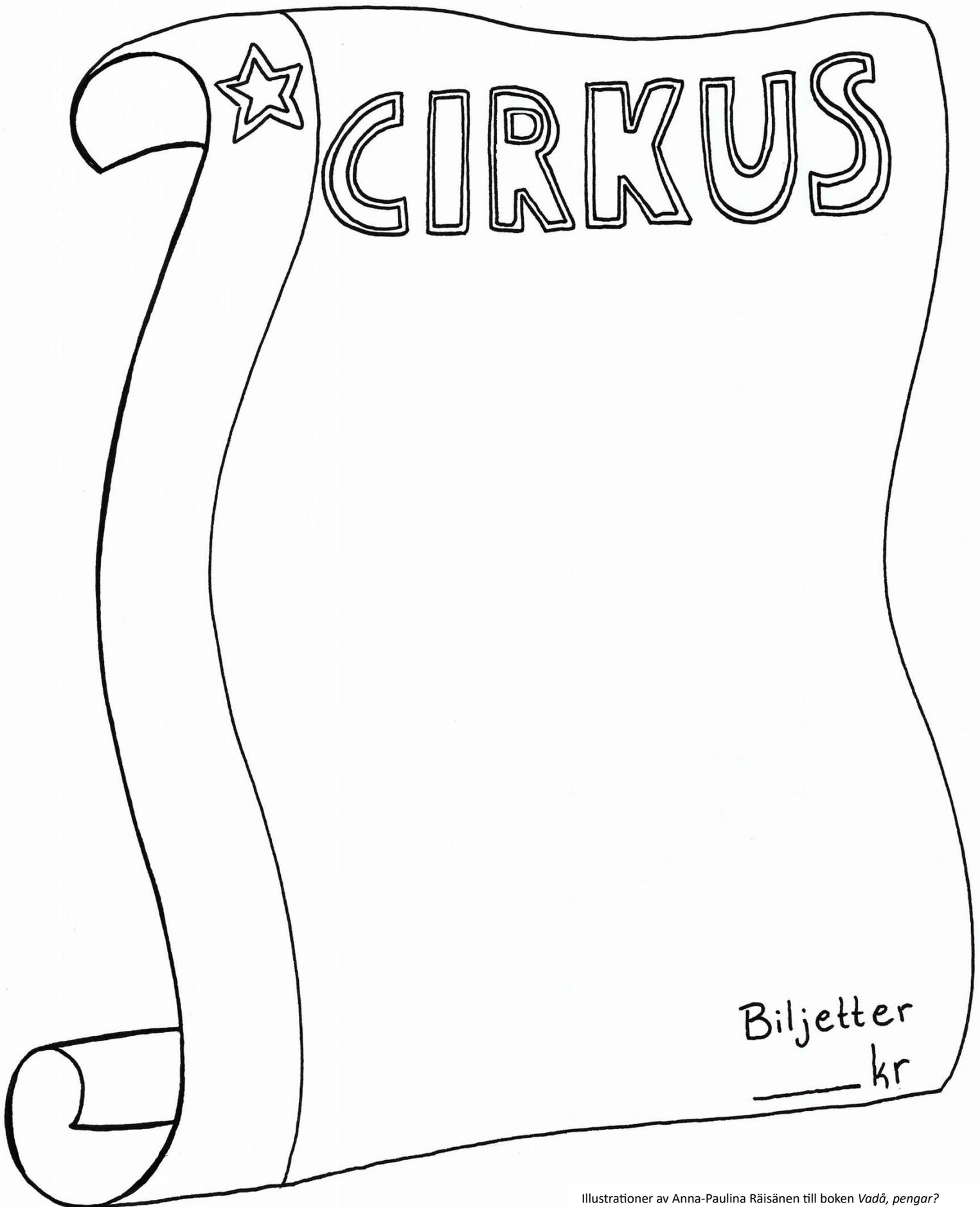
CIRKUS

MONIMO*

Biljetter
100kr

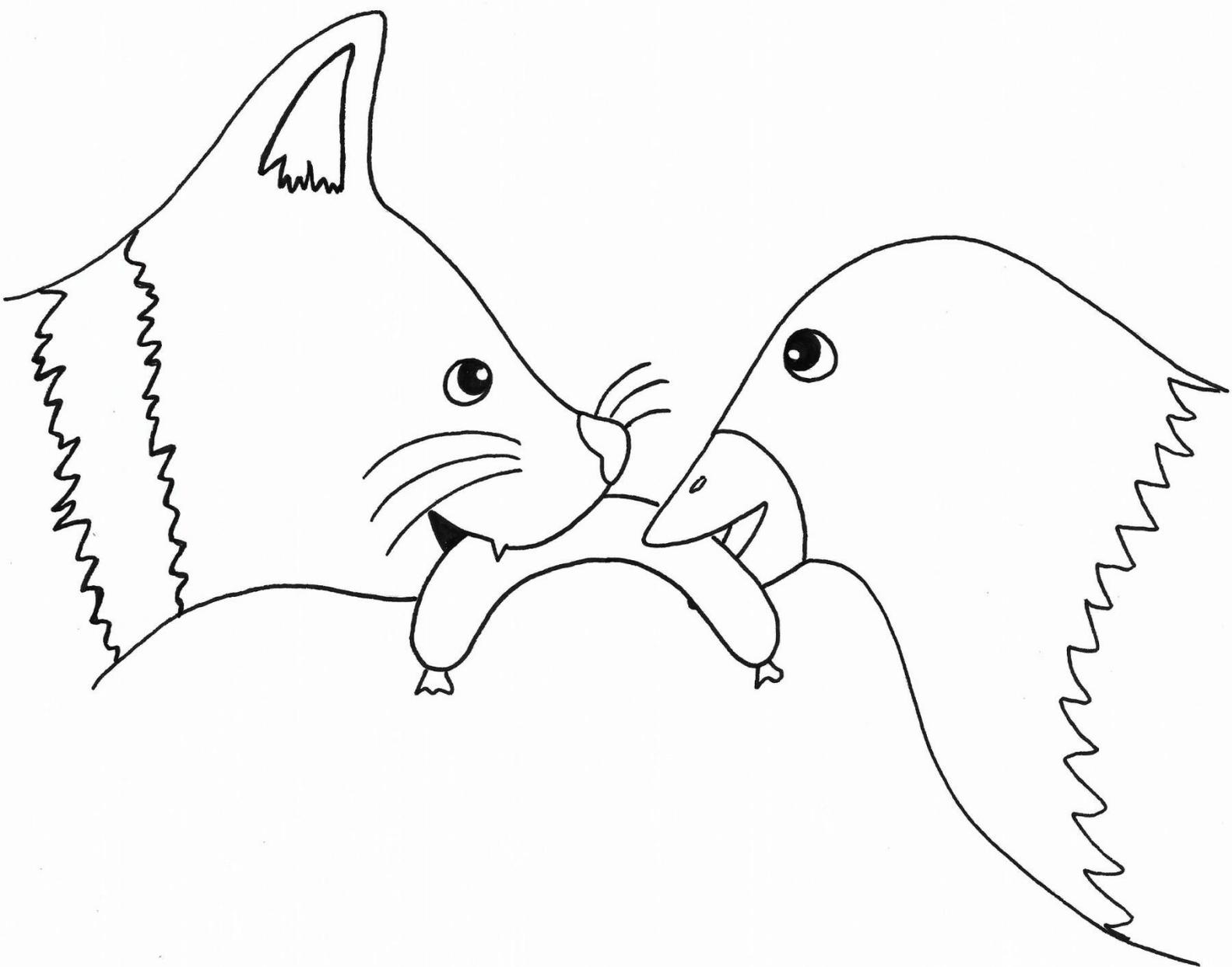

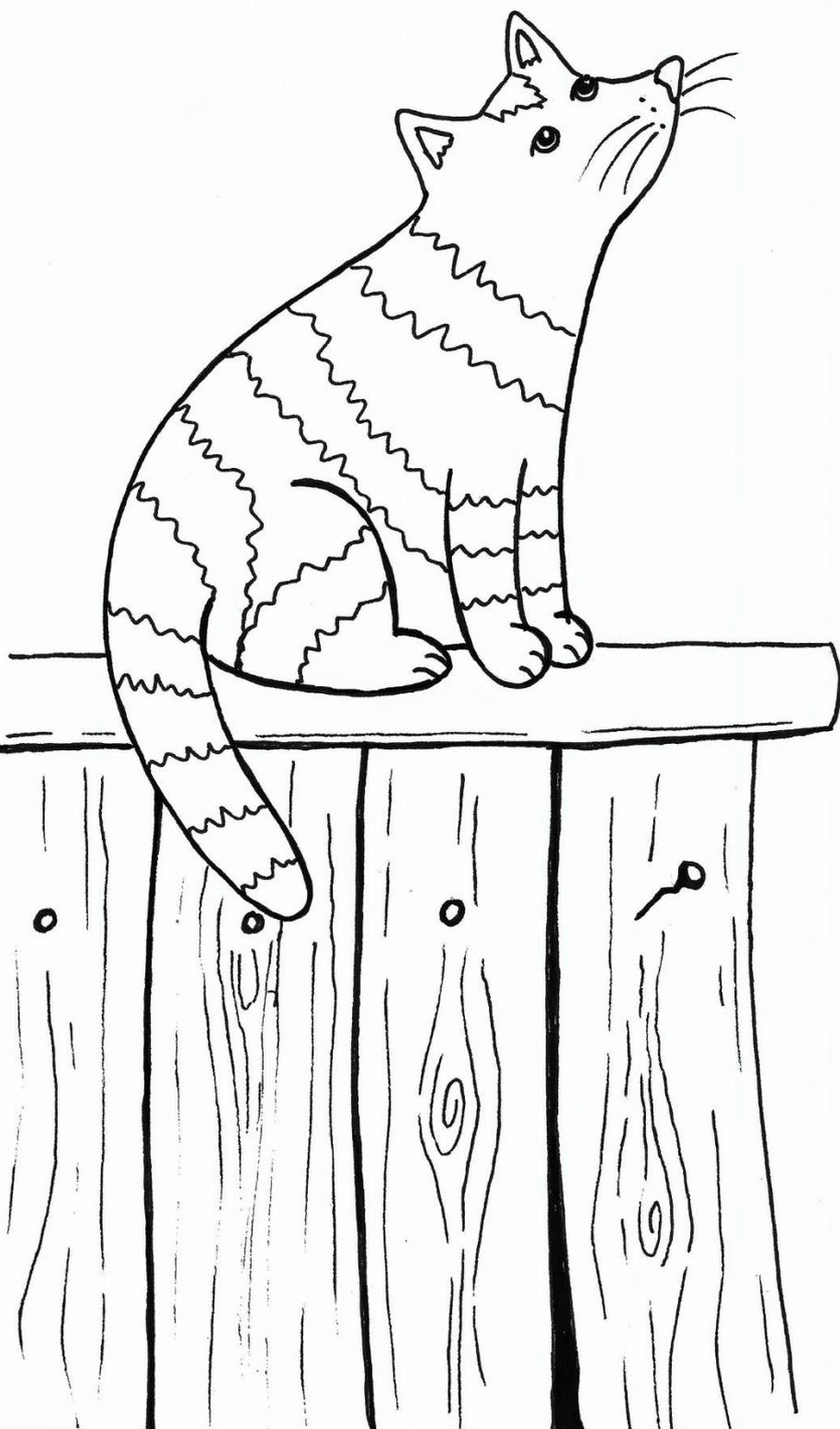
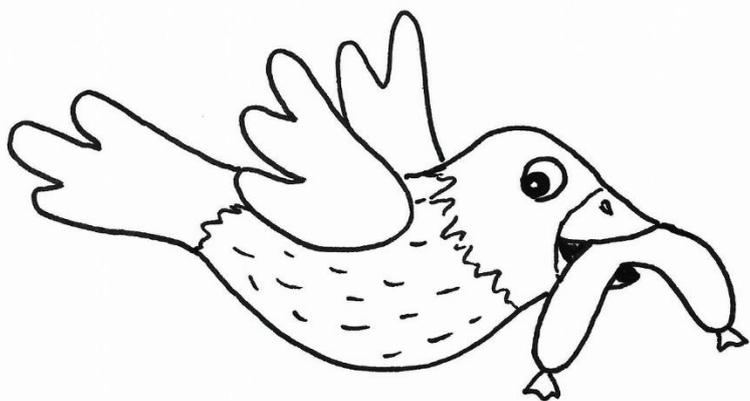

CIRKUS

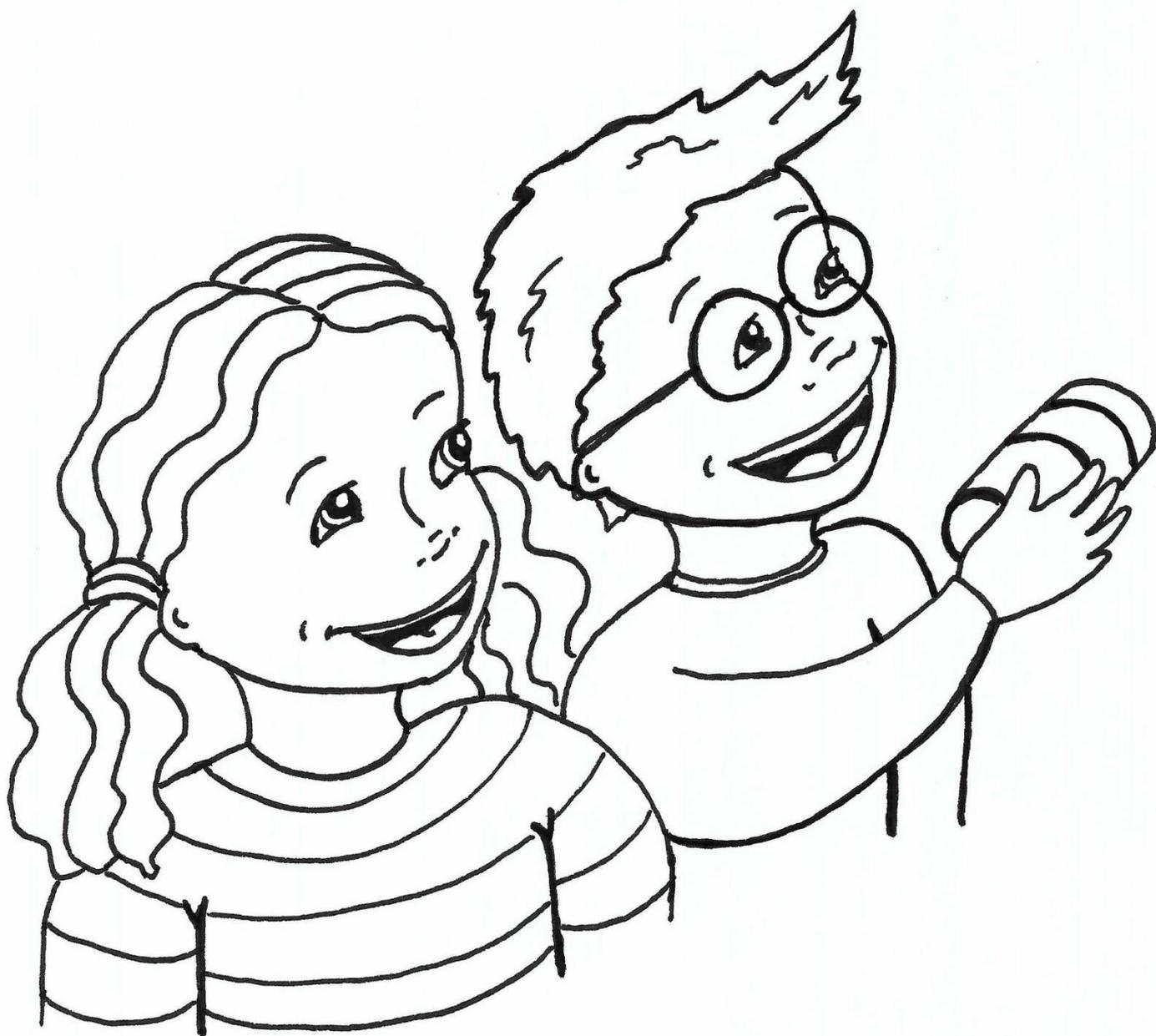
Biljetter
_____ kr

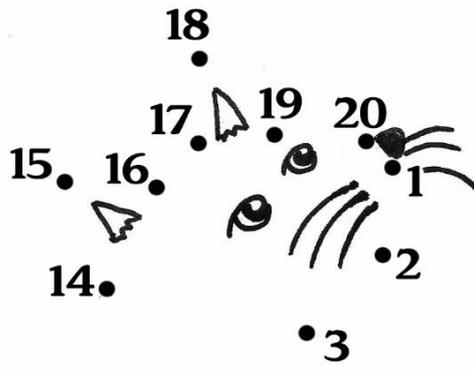
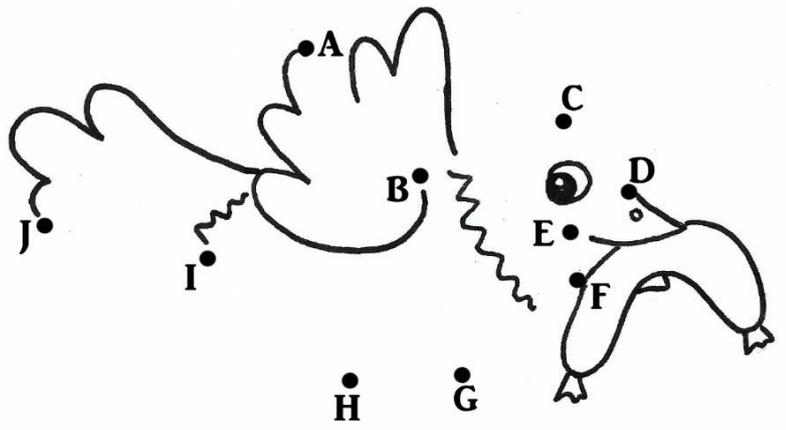

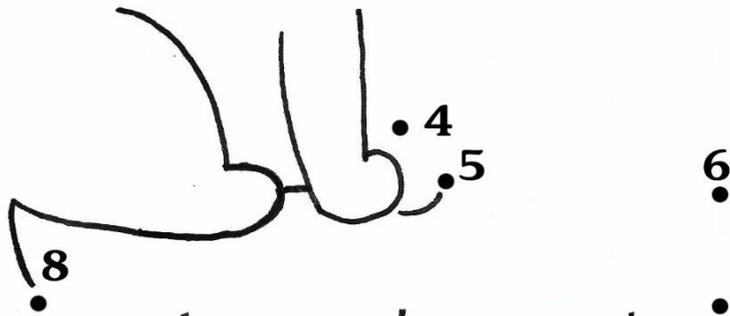

13.

12.

11.

6.

7.

10. 9.

